

PIOTR SŁAWIŃSKI

ORCID: 0000-0001-8729-0845

Archiwum Państwowe w Kielcach Oddział w Sandomierzu

Konwersje Żydów w parafii Przybyśławice w latach 1739–1776. Edycja źródłowa

Słowa kluczowe: Przybyśławice, Parafia Przemienienia Pańskiego, konwersja religijna, katolicyzm, Żydzi, XVIII w.

Key words: Przybyśławice, Parish of the Transfiguration, religious conversion, Roman Catholicism, Jews, 18th century

Streszczenie: W archiwum parafialnym Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Przybyśławicach erygowanej w 1326 r. są przechowywane akta metrykalne od XVIII w. Wśród nich jest *Liber baptistorum* z lat 1737–1788 (brak sygnatury). W niej odnotowano 9 wpisów dotyczących konwersji Żydów na katolicyzm w okresie 1739–1776. Artykuł jest edycją źródłową tych zapisów. Ma on charakter przyczynkarski do szerszych badań nad konwersjami. Kwerendy archiwalne ze względu na rozproszenie źródeł i ich liczbę są czasochłonne. Jednak ich wyniki pokazują ciekawy obraz rzeczywistości odzwierciedlony w archiwaliach. Prezentowana edycja wybranych źródeł przedstawia nieznaną dotąd rolę wiejskiej parafii w konwersji wyznawców judaizmu na katolicyzm. Jest uzupełnieniem stanu wiedzy na temat stosunków społecznych i religijnych na omawianym terytorium.

Abstract: The archives of the Parish of the Transfiguration in Przybyśławice, established in 1326, contains records which date back to the 18th century. Among them is the *Liber Baptistorum* for the years 1737–1788 (no reference number). It contains nine entries on the conversion of Jews to Roman Catholicism in the years 1739–1776. The article is a source edition of these records and sets out to offer a contribution to broadly conceived conversion studies. Archival research, due to the dispersion of sources and their large numbers, tends to be time-consuming. However, the results show an interesting picture of reality reflected in archival sources. The presented edition of selected sources demonstrates the hitherto unknown role of the rural parish in the conversion of the followers of Judaism to Roman Catholicism. It complements the present state of knowledge about social and religious relations in the discussed territory.

W wyniku postanowień soboru trydenckiego (1545–1563) każdy proboszcz był zobowiązany do prowadzenia ksiąg metrykalnych dla swojej parafii. Dzięki zachowanym w nich zapisom możemy dziś potwierdzić, ile osób wyznania mojżeszowego dokonało konwersji na katolicyzm. Pod pojęciem konwersja należy rozumieć zmianę wyznania w obrębie religii chrześcijańskiej lub przejście z innej religii na chrześcijaństwo. Osoba, która to zrobiła, jest określana jako konwertyta¹.

Omawiane zapisy dotyczą wiejskiej parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Przybysławicach, powstałej w 1326 r. Znajduje się ona około 20 km na północ od Sandomierza. W wyniku reformy administracyjnej od 1866 r. zmieniła swoją przynależność z powiatu sandomierskiego na powiat opatowski. W pamięci Polaków bezpośrednio się nie zapisała, jednak pośrednio jest znana za sprawą osób z nią związanych. Z Bińkowic, należących do tej parafii, pochodził szlachcic Michał Piekarski herbu Topór. Dokonał on próby zamachu na życie króla Zygmunta III Wazy. Zadał mu czekanem kilka niegroźnych ran. Pojmanego skazano na męki, podczas których postradał rozum i plóć od rzeczy. Winowajca został okrutnie stracony, a szlachta werdyktem sejmowym miała zakaz posiadania czekanów na sejmach i sejmikach powiatowych. Wydarzenia te weszły do kanonu przysłów polskich: *Plecie jak Piekarski na mękach*.

Na cmentarzu parafialnym w Przybysławicach w grobowcu rodzinnym spoczywa rodzina pisarza Witolda Gombrowicza. Jego dziadek Onufry po powrocie z zesłania na Syberię został zmuszony do opuszczenia Litwy i w 1871 r. osiadł w Jakubowicach. Tu urodził się Jan Gombrowicz, ojciec przyszłego pisarza.

Jako ciekawostkę można podać fakt, że dzięki ukazowi carskiemu o równouprawnieniu Żydów w Królestwie Polskim z 5 czerwca 1862 r. dobra ziemskie Przybysławice, wraz z sąsiadującym z kościołem dworem, około 1873 r. zakupił Mosze Wejnberg i były one w rękach jego spadkobierców do II wojny światowej².

Kwestie związane ze zmianą wyznania zawsze budziły zainteresowanie i doczekały się opracowań pod różnymi względami. Warto odnotować publikacje m.in. Jana Doktora, Stefana Gąsiorowskiego, Jakuba Goldberga, Adama Kaźmierczyka, Stanisława Krajewskiego czy Magdy Teter³.

¹ *konwersja*, w: *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1983, s. 1004; *konwertyta*, tamże, s. 1005.

² P. Sławiński, *Parafia Przemienienia Pańskiego w Przybysławicach*, w: P. Sławiński, M. Łuszczynski, W. Chmielewski, *Z dziejów Parafii Przybysławice. Publikacja przygotowana i wydana dla uczczenia Jubileuszu 680-lecia Parafii Przybysławice 1326–2006*, Sandomierz–Przybysławice 2007, s. 30–32.

³ J. Doktor, *Ekonomia i konwersje*, „Kwartalnik Historii Żydów” nr 1, 2016, s. 207–214; S. Gąsiorowski, *Nobilitacje neofitów pochodzenia żydowskiego w Koronie i na Litwie w XV–XVIII wieku*, w: *W poszukiwaniu religii doskonałej? Konwersja a Żydzi*, red. A. Jagodzińska, Wrocław 2010, s. 78–94; J. Goldberg, *Żydowscy konwertycy w społeczeństwie staropolskim*,

Obecnie stan badań nad stosunkami wyznaniowymi Rzeczypospolitej szlacheckiej nie jest zadowalający. Brak systematycznych badań wynika z rozproszenia źródeł, a co za tym idzie, z czasochłonności kwerend archiwalnych.

Dla regionu świętokrzyskiego Waldemar Kowalski opublikował dwa źródła dotyczące rejestrów konwertytów w XVII–XIX w. w Pińczowie i Stopnicy, położonych w byłym województwie sandomierskim. Warto wspomnieć, że w rejestrze pińczowskim z lat 1684–1806 na 100 konwertytów 23 było wcześniej wyznawcami judaizmu, a w stopnickim z lat 1655–1863 na 169 konwertytów – 31.⁴

Opracowując w 2006 r. monografię parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Przybyśławicach, odnalazłem wpisy konwersji w *Liber baptistorum* z lat 1737–1788. Są one interesujące, zwłaszcza że dotyczą wiejskiej parafii położonej w pobliżu Sandomierza. Wpisy obejmują 9 konwersji z judaizmu odnotowanych w latach 1739–1776. Wziąwszy pod uwagę z jednej strony stosunkowo krótki okres obejmujący zachowane księgi parafialne, jak również to, że konwersje miały miejsce w parafii wiejskiej, rzuca to nowe światło na skalę konwersji z judaizmu.

Przygotowując edycję wspomnianych XVIII-wiecznych tekstów, opracowałem je, wykorzystując wskazówki zawarte w *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku* w opracowaniu Kazimierza Lepszego (Wrocław 1953). Występujące w różnym zapisie imiona i nazwiska w języku polskim zostały ujednolicone, podobnie jak nazwy miejscowości, które podano w brzmieniu współczesnym. Zmodernizowana została interpunkcja oraz pisownia małą i wielką literą, zwłaszcza jeżeli chodzi o tytuły (predykaty) szlachty i duchowieństwa, a także posiadane przez nich urzędy.

Jeśli udało się pozyskać jakieś informacje o osobach wymienionych w edytowanym źródle, to zostały one zamieszczone w przypisach. W odniesieniu do pozostałych osób nie zamieszczono żadnych dodatkowych informacji.

Ciekawa jest płeć, wiek i pochodzenie terytorialne konwertytów. Tylko w dwóch przypadkach byli to mężczyźni, a w pozostałych siedmiu kobiety. Wiek podano tylko w przypadku jednego mężczyzny – 18 lat i trzech kobiet – 15, 16 i ok. 18 lat. Ponadto jedna z kobiet – jak odnotowano – zostawiła męża. Wskazany

---

w: *Spółczesność staropolskie*, t. 4, red. A. Izydorczyk, A. Wyczański, Warszawa 1986, s. 195–248; tenże, *Zróżnicowanie aspektów konwersji Żydów w dawnej Rzeczypospolitej*, w: *W poszukiwaniu religii doskonałej?...*, s. 19–29; A. Kaźmierczyk, *Rodzilem się Żydem... Konwersje Żydów w Rzeczypospolitej XVII–XVIII wieku*, Kraków 2015; S. Krajewski, *Nawrócenia na Judaizm*, „Znak” nr 339–340, 1983, s. 310–324; M. Teter, *Jewish Conversions to Catholicism in the Polish-Lithuanian Commonwealth of the Seventeenth and Eighteenth Centuries*, „Jewish History” nr 3, 2003, s. 257–283.

⁴ W. Kowalski, *Pińczowski spis konwertytów XVII–XIX wiek*, „Nasza Przeszłość”, t. 73, 1990, s. 5–33; tenże, *Stopnicki rejestr konwertytów XVII–XIX w.*, „Nasza Przeszłość”, t. 76, 1991, s. 193–285.

wiek sugeruje, że konwersje były świadomą decyzją osób je podejmujących. Jak odnotowano w zapisach chrztów, w 6 przypadkach osoby były dobrze wyuczone w prawdach wiary katolickiej, którą to wiedzę zdobyły w kościele parafialnym w Przybysławicach – 2 osoby i w kościele kolegiackim w Opatowie – 1 osoba.

Tylko w przypadku mężczyzn podano nowe nazwisko konwertyty (Dobrowolski i Nowiński). Pochodzenie terytorialne konwertytów jest interesujące. Z terenu parafii pochodziło dwóch konwertytów (Przybysławice, Wlonice), dwóch – z pobliskich miasteczek: Janików, Lasocin oraz dwóch – z miast: Lipsko, Opatów i jeden ze wsi Broniszowice (parafia Szewna). W dwóch przypadkach nie odnotowano pochodzenia terytorialnego (w jednym przypadku można się domyśleć, że chodzi o Przybysławice).

Tekst źródłowy

Zapis nr 1, s. 16 (21 I 1739)

Die 21 Jan[uarii] r[everendus] d[ominus] Francisc[us] Waclawski⁵ can[onic]u[s] Opatovi[ensis] paroch[us] Sobodcen[sis] baptisavit ex Judaismo conversum, antea vocatum Jacobum Sapsik natum in oppido Lipsko, annorum 18 sponte et libere volentem, et repetitis toties precib[us] efflagitantem baptismum, baptisavit inquam in Eccl[esi]a Parochiali Przybysław[iensis] sufficienter rudimenta fidei edoctum, de desiderio baptismi probatum, eiq[ue] imposuit nomen Josephus. Cui[us] quidem Josephi Nowinski neophitae patrini fuere: ill[ustrissi]mus Joannes comes in Przerąb Przerębski cap[ita]ne[us] Periosławien[sis] de Wlonice cu[m] ill[ustr]i Susanna Michalczewska vicepalatina Chęcinen[si] de Prusy. Assistentes perill[ustr]is Ignatius de Rupniew Rupniewski capitane[us] Taboroviensis de Jakubowice, cum ill[ustrissi]ma Martianna comitissa in Przerąb Przerębska capitanea Periosławien[si]. Praesentib[us] testibus ill[ustrissim]i Joanne Michalczewski et ai[i]s quam plurimis parochianis ad divina uti festo S[ancti] Agnetis V[irginis] et M[artyris] primo congregatis fide dignis, tu[m]

⁵ Ks. Franciszek Waclawski – urodzony w 1686 r. w Strzegowej, święcenia kapłańskie otrzymał w 1709 r.; kanonik opatowski (1727–1759) i proboszcz w Sobótce (beneficjum to uzyskał w 1724 r., poświadczony źródłowo tamże w 1751 r.), w 1751 r. ukończył budowę tamtejszego drewnianego kościoła. Był proboszczem w Przybysławicach (1737) oraz notariuszem apostolskim. J. Szczepaniak, *Najstarsze spisy duchowieństwa diecezji krakowskiej*, „Folia Historica Cracoviensia” t. 11, 2005, s. 176, 318; W. Gałązka, *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562–1983*, Sandomierz 1997, s. 378, 381; F. Kiryk, *W epoce staropolskiej*, w: *Ożarów. Dzieje miasta i gminy*, red. F. Kiryk, Kraków 2009, s. 156, 163–164.

Actus 1739. Mē. Jan.

Die 21. Jan. Ill. S. D. Francisz
 Wacławski Can. Opatow. Paro-
 chy Sobótce. baptisavit un. Juda-
 ismo conversum, Antea vocatum Ja-
 cobum Sapsik natum in Oppido Lipska
 Annorum 16. Sponte et libere volun-
 tem, et repetitis toties precibus effla-
 gitantem baptismum, baptisavit
 inquam in Eccl. Parochiali Przybyśl.
 sufficienter Subimenta Fidei edoctum,
 de divinis Baptismi probatum, ei-
 q. imposuit Nomen: Josephus. Cuius
 quidem Josephi Nowińskiego Neophi-
 ta: Patris fuer: Illius Joān-
 nes Comes in Przeręb Przerębski
 Cap. Peristawien. de Włonic
 cū Illi Swanna Michalczewska
 Vic. Palatina Reiner. de Prusy. Offi-
 c. Perist. Ignatius de Rupniewo Ru-
 pniewski Capitanus Taborowien. de
 Lubowice, cum Illa Mariana
 Comissa in Przeręb Przerębska Cap-
 itanea Peristawien. Praesentib. Testi-
 bus Illi Joanne Michalczewski
 et alij quam plurimis Parochianis
 ad Divina us. Festo S. Agnēis Ver. sp.
 primo, congregatis fide dignis, tū
 et me Michale Głowacki. Parocho
 Przybyśl. De quo ego idem
 fidem facio.

et me Michale Głowacki⁶ parocho
 Przybyśl. De quo ego idem
 fidem facio.

Tłumaczenie tekstu:

21 stycznia czcigodny Franciszek Wacławski, kanonik opatowski i proboszcz w Sobótce, ochrzcił konwertytę z judaizmu, wcześniej zwanego Jakub Sapsik, urodzonego w miasteczku Lipsko, lat 18. Ochrzczony został w kościele parafialnym w Przybyśl. gdzie otrzymał także podstawy wiary katolickiej, nadano mu na chrzcie imię Józef. Tęż właśnie Józefa Nowińskiego rodzicami chrzestnymi byli Jan dziedzic w Przerębie Przerębski, starosta perejaśławski z Włonic, razem z Zuzanną Michalczewską, wicewojewodziną chęcińską z Prus. Asystowali przy tym akcie: Ignacy Rupniewski, starosta taborowski z Jakubowic, z Marcjaną Przerębską, starościnną perejaśławską, w obecności świadków Jana Michalczewskiego i innych licznych parafian zebranych na nabożeństwie w święto św. Agnieszki dziewicy i męczenniczki, oraz ja – Michał Głowacki, proboszcz w Przybyśl.

⁶ Ks. Michał Głowacki – urodzony w 1703 r. w ziemi michałowskiej, święcenia kapłańskie uzyskał 17 XII 1729 r., proboszcz w Przybyśl. (1737–1740), później prepozyt (proboszcz) w Czyżowie (1739–1744?), dziekan zawichojski, komendant (administrator parafii lub innego beneficjum w zastępstwie duchownego pobierającego dochody z beneficjum) kościoła w Przybyśl. po śmierci proboszcza Tomasza Chmielowskiego (1749). J. Szczepaniak, *Najstarsze spisy...*, s. 175; F. Kiryk, *W epoce staropolskiej...*, s. 157.

Zapis nr 2, s. 35 (21 XI 1741)

Die 21 gbris 1741 Thomas p[ro]bosc[us] in loco P. baptisavi ex Judaismo conversam antea vocatam Jabam virginem sororem Arendatoris Szalim

In 21 die Mensis gbris Beate Spiritus et Libere. Volentem et repetitis toties precibus efflagitantem Baptismum cui nomen imposui Catharina et Elisabeth. Patrini fuere Illustrissimus meus Dominus Comes in Przeręb Przerębski cum Illustrissima Martianna Comitissa consorte sua Praesentibus testibus M[agnifico] D[omi]no Adalberto Żaboklicki, M[agnifico] M[agnifico] Mołodzieński et alijs plurimis p[ro] Sacrificio Missae in festo Praesentationis B[eatae] V[irginis] M[ariae] congregatis.

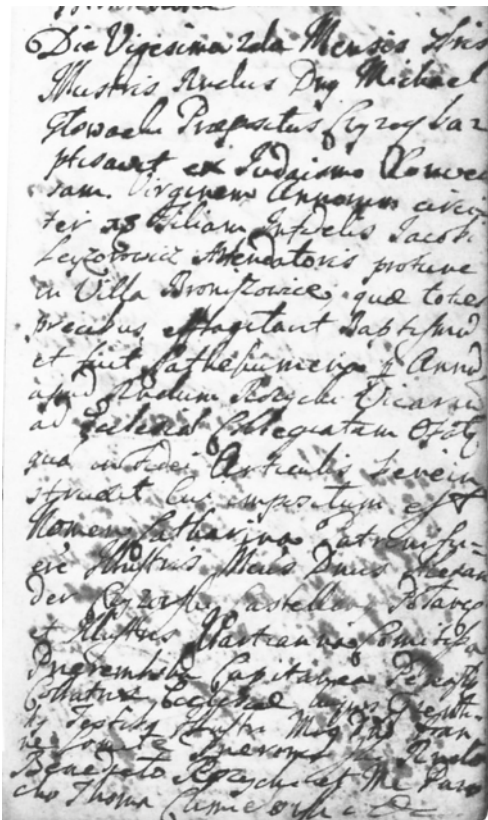
Die 21 [novem]bris ego Thomas Chmielowski⁷ p[ro]bosc[us] P[rzybysławicensis] baptisavi ex Judaismo conversam antea vocatam Jabam virginem sororem arendatoris Szalim vo[s. 36]cati sponte et libere volentem et repetitis toties precibus efflagitantem baptismum cui nomen imposui Catharina et Elisabeth. Patrini fuere illustrissim[us] m[agnificus] d[omi]nus comes in Przeręb Przerębski cum illustrissima Martianna Comitissa consorte sua. Praesentibus testibus m[agnifico] d[omi]no Adalberto Żaboklicki, m[agnifico] Mołodzieński et alijs plurimis p[ro] Sacrificio Missae in festo Praesentationis B[eatae] V[irginis] M[ariae] congregatis.

Tłumaczenie tekstu:

Dnia 21 listopada ja, Tomasz Chmielowski, proboszcz w Przybysławicach, ochrzciłem z judaizmu konwertytkę wcześniej zwaną Jabam, dziewczynę, siostrę dzierżawcy zwanego Szalim, której nadałem imię Katarzyna i Elżbieta. Rodzice chrzestni: Przerębski, dziedzic w Przerębie, razem ze swoją żoną Marcjanną. W obecności świadków Wojciecha Żaboklickiego, Mołodzieńskiego i innych wielu zebranych na mszy św. w święto Ofiarowania NMP.

⁷ Ks. Tomasz Chmielowski, proboszcz w Przybysławicach (1739–1749), zmarł w wieku 40 lat. F. Kiryk, *W epoce staropolskiej...*, s. 157.

Zapis nr 3, s. 53 (22 IX 1744)

Die vigesima [secun]da
 mensis [septem]bris illustris
 r[ever]endus d[omi]n[us]
 Michael Głowacki praepositus
 Czyzo[viensis] baptisavit ex
 Iudaismo conversam virginem
 annorum circiter 18 filiam infidelis
 Jacobi Leyzorowicz arendatoris
 protunc in villa Broniszowice
 quae toties precibus efflagitant
 baptismu[m] et fuit cathedumena
 p[er] annu[m] apud r[ever]endum
 Różycki vicariu[m] ad ecclesia[m]
 collegiatam Opat[oviensem] qua
 in fidei articulis bene instruat. Cui
 impositum est nomen Catharina,
 patrini fuere illustris m[agnifi]cus
 d[omi]nus Alexander Czyżowski⁸
 castellan[us] Połane[censis] et
 illustris Martianna comitissa
 Przerębska capitanea
 Periosł[aviensis] collatrix ecclesiae
 hu[i]us, pr[ae]sentib[us] testib[us]
 illustri mag[nifico] d[omi]no
 Joanne comite Przerębski,
 r[ever]endo Benedicto Różycki
 et me parcho Thoma
 Chmielowski etc.

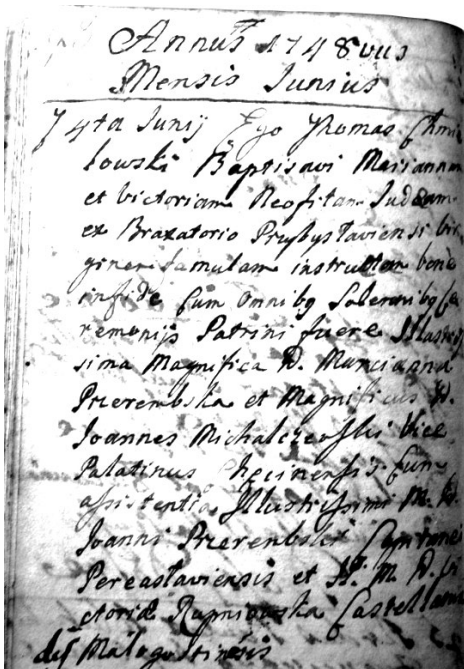
Tłumaczenie tekstu:

W dniu 22 IX czcigodny Michał Głowacki, prepozyt (proboszcz) czyżowski, ochrzcił z judaizmu konwertytkę, dziewczynę lat około 18, córkę Żyda Jakuba Leyzorowicza, dzierżawcy we wsi Broniszowice. Przez rok była katechumenką u czcigodnego

⁸ Aleksander Zaklika Czyżowski, wcześniej podczaszy braclawski, nominowany na kasztelan połanieckiego 8 lipca 1737 r. (druga obsada 24 sierpnia 1758 r.), zmarł przed 24 marca 1762 r., pochowany 22 czerwca w kościele reformatów w Sandomierzu. *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI-XVIII wieku*, t. 4, z. 3, *Małopolska*, oprac. K. Chłapowski, A. Faliniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993, s. 67.

Różyckiego, wikariusza w kościele kolegiackim w Opatowie, który dobrze wyuczył ją artykułów wiary. Zostało jej nadane imię Katarzyna. Rodzice chrzestni Aleksander Czyżowski, kasztelan połaniecki, i Marcjanna Przerębska, starościna perejasławska, kolatorka tego kościoła, w obecności świadków Jana Przerębskiego, czcigodnego Benedykta Różyckiego i mnie, proboszcza Tomasza Chmielowskiego.

Zapis nr 4, s. 78 (4 VI 1748)

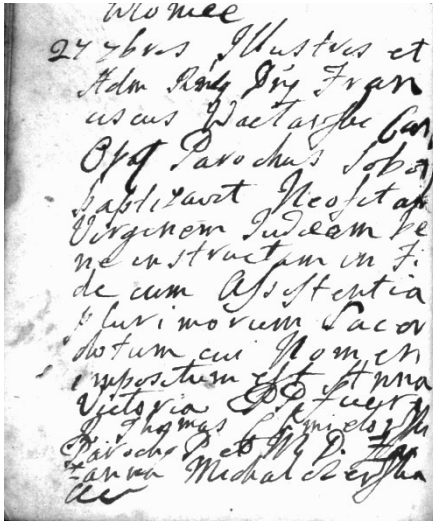
f[eria] [quar]ta Juni[i] Ego Thomas Chmielowski baptisavi Mariannam et Victoriam neofitam judeam ex braxatorio Przybysławiensi virginem famulam instructam bene in fide cum omnib[us] solennib[us] c[a]eremoni[i]s. Patrini fuere illustrissima magnifica d[omina] Martianna Przerębska et magnificus d[ominus] Joannes Michalczewski vicepalatinus Chęciniensis cum assistentia illustrissimi m[agnifici] d[omini] Joanni Przerębski capitanei Pere[i]asławiensis et il[lustris] m[agnificae] d[ominae] Victoriae Rupniewska⁹ castellanidis Małogostine[n]sis.

Tłumaczenie tekstu:

Czwartego czerwca ja, Tomasz Chmielowski, ochrzciłem Mariannę i Wiktorię, neofitkę Żydówkę, dziewczynę służącą ze słodowni (browaru) w Przybysławicach, dobrze wyuczoną w prawdach wiary. Rodzice chrzestni Marcjanna Przerębska i Jan Michalczewski, podwojewódzi chęciński, w asyście Jana Przerębskiego, starosty perejasławskiego, i panny Wiktorii Rupniewskiej, kasztelanówny małogoskiej.

⁹ Wiktoria Rupniewska, kasztelanówna małogoska (1748–1749). Prawdopodobnie córka Stanisława Rupniewskiego, przedtem kasztelana konarskiego kujawskiego nominowanego na kasztelanie małogoską 15 kwietnia 1730 r., zmarł w lipcu lub 1 grudnia 1763 r. – płyta nagrobna w kościele w Stopnicy. *Urzędnicy województwa...*, s. 41.

Zapis nr 5, s. 80 (27 IX 1748)

Wlonice. Illustris et ad[modu]m r[evere]nd[us] d[omi]n[us] Franciscus Waclawski can[onicus] Opat[oviensis] parochus Sobot[censis] baptizavit neofitam virginem judaeam bene instructam in fide cum assistentia plurimorum sacerdotum. Cui nomen impositum est Anna Victoria. P[atrin]i fuere r[everendus] Thomas Chmielowski paroch[us] p[er]illustris] et m[agnifica] d[omina] Zuzanna Michalczewska.

Tłumaczenie tekstu:

Wlonice. Czcigodny Franciszek Waclawski, kanonik opatowski i proboszcz w Sobótce, ochrzcił neofitkę, dziewczynę Żydówkę, dobrze wyuczoną w prawdach wiary, w asyście wielu kapłanów. Której nadane zostało imię Anna Wiktoria. Rodzice chrestni czcigodny Tomasz Chmielowski, proboszcz, i Zuzanna Michalczewska.

Zapis nr 6, s. 86 (3 X 1749)

Ill[ustr]is a[dmodu]m r[everendus] Gabriel Dorobecki¹⁰ parochus Janikovien[sis] baptisavit judaeam puellam annorum 15 parentum judaeorum in oppido Lasocin braxatori[i] cum propinatione arendatoru[m] videlicet Jacobi patris et Gauda matris c[on]iugu[m] filiam n[omi]ne hebraico Rufkam sponte et libere detestata judaici superstitione, relictis parentibus perfidis, ad lavacru[m] baptismi confugientem, baptisavit in quam in eccl[esi]a parochiali Przybyślavicensi, impositis illi nominib[us] Anna Rosalia, levantib[us] illa[m] sacro fonte ill[ustr]i ad[modu]m r[everen]do Michael Głowacki decano Zawichosten[si] praep[os]ito Czyzovien[si] commendario post obitu[m] ill[ustr]is olim ad[modu]m r[everen]di Thomae Chmielowski, vacantis eccl[esi]ae Przybyślavicen[sis] cum perill[ustr]i virgine

¹⁰ Gabriel Wojciech Dorobecki, urodzony w 1710 r. w województwie sandomierskim, święcenia kapłańskie otrzymał 1 IV 1741 r., a beneficjum plebańskie w Janikowie w 1746 r. Poświadczony na tym beneficjum również w 1751 r.; J. Szczepaniak, *Najstarsze spisy...*, s. 175.

36 October
 3. Octob: Illis N. R. Gabriel Dorobechi Par
 chus Janikowiens. baptizavit Judaeam Ru
 ellam Annonam 15. Parentum Judaeorum
 in Oppido Lasocin Braxatorij cum propina
 rione Arendatoris, videlicet Jacobi Patris et
 Gaudy Maris Gp[er] Filiam m[atr]e hebraico Ruff
 kam. Sponsae et libere, decessata Judaeis per
 sitione, relicto Parentibus perfidis, ad lavacrum
 Baptismi Conspicentem, baptizavit inquam
 in Ecc[lesi]a Parochiali Przybyslawicena, imposi
 tis illi Nominib[us]: Anna Rozalia, levantib[us]
 illa de sacro fonte. Illi Aldm[an] Rdo Micha
 ele Głowacki Decano Zawichostens. Praep[os]t[er]
 Czegorzowens. Commendario post Obitu[m] Illis ubi
 Aldm[an] Rdi Thoma Chmielowski, Vacantis Ecc[lesi]e
 Przybyslawicena. Cum Perilli Virgine Victoria
 Rupniewska Castellani de Malogosten. Opit[er]
 tibus vero Perilli Aldm[an] Rdo Francisco Wacla
 wski Notario Ap[osto]lico, Canonico Opatowens,
 Parocho Sobudcens. Cum Illi Virgine Constan
 tia Kamocka Poullatoride Owruca.
 Praesentib[us] Testib[us]: Religioso in Chr[isto] Patre Simo
 ne Strumowski ex Conventu Zawichostensi, Ord.
 Min. Convent. S. Pa[tri]s Francisci; Nobili Joanne
 Sieradowski Administratore Przybyslawicens. cu[m]
 Consorte sua, et alijs quam plurimis ad hunc
 Actum congregatis.

Victoria Rupniewska
 castellanide Malogosten[si],
 assistentib[us] vero
 perill[us] i ad[modu]m
 r[everen]do Francisco Waclawski
 notario ap[osto]lico canonico
 Opatowien[si] parochio
 Sobudcen[si] cum ill[us] i
 virgine Constantia Kamocka
 pocillatoride Owruca[si].
 Praesentib[us] testib[us]:
 religioso in [Chris]to patre
 Simone Szumowski ex
 conv[en]tu Zawichostensi
 Ord[inis] Min[orum]
 Convent[ualium] S[ancti]
 Pa[tri]s Francisci, nobili
 Joanne Sieradowski
 administratore
 Przybyslawicens[is] cu[m]
 consorte sua, et alijs quam
 plurimis ad hunc actum
 congregatis.

Tłumaczenie tekstu:

Czcigodny Gabriel Dorobechi, proboszcz janikowski, ochrzcił Rufkę, Żydówkę, dziewczynę lat 15, córkę rodziców Żydów, dzierżawców słodowni (browaru) z miasteczka Lasocin, mianowicie ojca Jakuba i matki Gaudy. Pozostawiła rodziców Żydów i została ochrzczona w kościele parafialnym w Przybysławicach, otrzymała imiona Anna Rozalia. Trzymali ją do chrztu czcigodny Michał Głowacki, dziekan zawichojski, prepozyt czyżowski komendarz kościoła w Przybysławicach po śmierci proboszcza czcigodnego Tomasza Chmielowskiego, z Wiktorią Rupniewską, kasztelanówną małogoską, w asyście czcigodnego Franciszka Waclawskiego, notariusza apostolskiego, kanonika opatowskiego i proboszcza w Sobótce, z panną Konstancją Kamocką, cześnikówną owrucką. W obecności świadków Szymona Szumowskiego, franciszkanina z konwentu zawichojskiego, Jana Sieradowskiego, administratora w Przybysławicach, z jego żoną i wielu przy tym akcie zgromadzonych.

Zapis nr 7, s. 103 (27 IX 1852)

Die 27 Septembris 1739. R. D. Ludovicus Bleszyński Canonicus Chelme[n]sis Praepositus Lencien[si]s baptisavit ex iudaismo conversam antea vocatam Franylam Berkowna natam in oppido Janikow, annor[um] 16 sponte et libere volentem et repetitis toties precibus efflagitantem baptismum baptisavit in quam in ecclesia parochiali Przybyslaven[si] sufficienter rudimenta fidei eductam, de desiderio baptismi probatam ei[que] imposuit nomina [s. 104] Justina Francisca Romana. Cu[us] quidem Justinae Franciscae neophitae patrini fuere m[a]g[nificus d[omi]nus Nicolaus Skalski de Janowice cum ill[ust]ri m[a]g[nific]o ca Susanna Dębicka dapifera de Prusy assistentes r[everendus] d[omi]nus Andreas Kamocki parochus Przybyslav[iensis] cum ill[ust]ri m[a]g[nific]o Justina Grabska thesaurarissa Lencicie[nsis] de Prusy tum m[a]g[nific]us d[omi]n[us] Nicolaus Łapień administrator de Jakubowice cum g[e]n[er]osa d[omi]na Constantia Kamocka de Wlonice. Prae[sentibus] testibus ill[ust]ri mag[nific]o Joanne Michalcze[v]ski et ali[i]s quam plurimis parochianis cu[m] divina uti in festo Translationis S[ancti] Stanislai tutelaris Patroni ecclesiae Przybyslaven[si]s primo congregatis fide dignis, tum et me Andrea Kamocki paro[cho] Przybyslaven[si]. De quo ego idem fidem facio.

Justina Francisca Romana. Cujus quidem patrini fuere m[a]g[nificus d[omi]nus Nicolaus Skalski de Janowice cum ill[ust]ri m[a]g[nific]o Susanna Dębicka dapifera de Prusy assistentes r[everendus] d[omi]nus Andreas Kamocki parochus Przybyslav[iensis] cum ill[ust]ri m[a]g[nific]o Justina Grabska thesaurarissa Lencicie[nsis] de Prusy tum m[a]g[nific]us d[omi]n[us] Nicolaus Łapień administrator de Jakubowice cum g[e]n[er]osa d[omi]na Constantia Kamocka de Wlonice. Prae[sentibus] testibus ill[ust]ri mag[nific]o Joanne Michalcze[v]ski et ali[i]s quam plurimis parochianis ad divina uti in festo Translationis S[ancti] Stanislai tutelaris Patroni ecclesiae Przybyslaven[si]s primo congregatis fide dignis, tum et me Andrea Kamocki paro[cho] Przybyslaven[si]. De quo ego idem fidem facio.

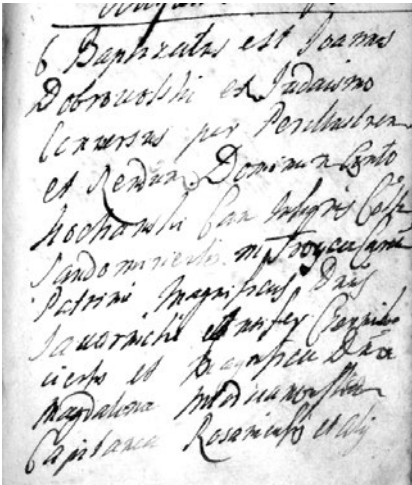
Die 27 septembris ill[ust]ris r[everendus] d[ominus] Ludovicus Bleszyński¹¹ canonicus Chelme[nsis] praepositus La[n]cien[si]s baptisavit ex iudaismo conversam antea vocatam Franylam Berkowna natam in oppido Janikow, annor[um] 16 sponte et libere volentem et repetitis toties precibus efflagitantem baptismum baptisavit in quam in ecclesia parochiali Przybyslaven[si] sufficienter rudimenta fidei eductam, de desiderio baptismi probatam ei[que] imposuit nomina [s. 104] Justina Francisca Romana. Cu[us] quidem Justinae Franciscae neophitae patrini fuere m[a]g[nificus d[omi]nus Nicolaus Skalski de Janowice cum ill[ust]ri m[a]g[nific]o ca Susanna Dębicka dapifera de Prusy assistentes r[everendus] d[omi]nus Andreas Kamocki parochus Przybyslav[iensis] cum ill[ust]ri m[a]g[nific]o Justina Grabska thesaurarissa Lencicie[nsis] de Prusy tum m[a]g[nific]us d[omi]n[us] Nicolaus Łapień administrator de Jakubowice cum g[e]n[er]osa d[omi]na Constantia Kamocka de Wlonice. Prae[sentibus] testibus ill[ust]ri mag[nific]o Joanne Michalcze[v]ski et ali[i]s quam plurimis parochianis cu[m] divina uti in festo Translationis S[ancti] Stanislai tutelaris Patroni ecclesiae Przybyslaven[si]s primo congregatis fide dignis, tum et me Andrea Kamocki paro[cho] Przybyslaven[si]. De quo ego idem fidem facio.

¹¹ Ks. Ludwik Bleszyński, kanonik kapituły katedry chełmskiej, prepozyt łączycy (1752), deputat z diecezji chełmskiej do Trybunału Koronnego (kadencja 1756/1757). R. Kulik, H. Kulik, *Ogólny wykaz księży rzymskokatolickich, polskokatolickich, grekokatolickich, prawosławnych oraz ewangelickich*, t. 1, cz. 1, A-J, *Pro memoria universo clero*, s. 220, https://www.rodzinakulik.eu/ogolny_wykaz_ksiezy/ogolny_wykaz_ksiezy_1_cz_1_a_j.pdf [dostęp: 25.02.2022]

Tłumaczenie tekstu:

27 września czcigodny Ludwik Błeszyński, kanonik chełmski, prepozyt łączycki, ochrzcił z judaizmu konwertytkę, wcześniej nazywaną Franylan Berkowna, urodzoną w miasteczku Janikowie, lat 16, uczoną podstaw wiary i ochrzczoneą w kościele parafialnym w Przybysławicach, której nadano imiona Justyna Franciszka Romana. Której to Justyny Franciszki neofitki rodzicami chrzestnymi byli Mikołaj Skalski z Janowic z Zuzanną Dębicką z Prus, asystowali czcigodny Andrzej Kamocki, proboszcz w Przybysławicach, z Justyną Grabską, podskarbinia łączycką z Prus, także Mikołaj Łapień, administrator z Jakubowic, z Konstancją Kamocką z Włonic. W obecności świadków Jana Michalczewskiego i innych wielu parafian zebranych w święto translacji św. Stanisława, patrona kościoła w Przybysławicach, i w obecności mojej, Andrzeja Kamockiego, proboszcza w Przybysławicach. O czym ja czynię świadectwo.

Zapis nr 8, s. 242 (6 VIII 1772)

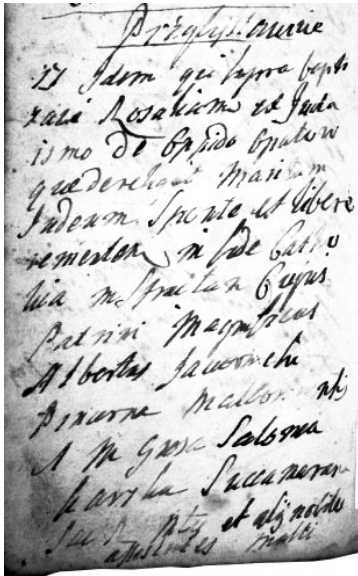
Baptisatus est Joannes Dobrowolski ex judaismo conversus per perillustrem et re[vere]ndum dominum Anto[nium] Kochanski can[onicum] insignis coll[egiate] Sandomiriensis in Trójca c[ommenda]riu[m]. Patris magnificus d[omi]nus Jawornicki [...]¹² Czernihoviensis et magnifica d[omi]na Magdalena Młodzianowska capitanea Rosaniensis et ali[i].

Tłumaczenie tekstu:

Ochrzczony został Jan Dobrowolski, konwertyta z judaizmu, przez czcigodnego Antoniego Kochańskiego, kanonika kolegiaty sandomierskiej, komendarza w Trójcy. Rodzice chrzestni Jawornicki [...] czernichowski i Magdalena Młodzianowska, starościna różańska i inni.

¹² Nieczytelny wyraz.

Zapis nr 9, s. 692 (V 1776)

Idem qui supra baptisavi Rosalium ex judaismo de oppido Opatów quae dereli[n]quit maritum judeum sponte et libere reverten[dam] in fide catholica instructam, cu[i]us patrini magnificus Albertus Jawornicki pincerna Malboriensis et m[agnifica] g[ene]rosa Salomea Karska¹³ succameraria Sac[rae] R[egiae] M[aiesta]t[is] et ali[i] nobiles assistentes multi.

Tłumaczenie tekstu:

Ten, który wyżej [został wymieniony], ochrzcił Rozalię z miasteczka Opatów, która zostawiła męża Żyda, wyuczona w wierze katolickiej, jej rodzice chrzestni Wojciech Jawornicki, cześnik malborski, i Salomea Karska, podkomorzyna królewska, i inni szlachcice licznie asystujący.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Archiwum Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Przybyślawicach, *Liber baptistorum* z lat 1737–1788.

Opracowania

Doktór J., *Ekonomia i konwersje*, „Kwartalnik Historii Żydów” nr 1, 2016.

Gałązka W., *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562–1983*, Sandomierz 1997.

¹³ Salomea ze Szczepanowskich Karska, od 1775 r. żona Kazimierza Karskiego herbu Jastrzębiec, podczaszego sandomierskiego, posła na Sejm Czteroletni, szambelana króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław–Warszawa–Kra-ków 1966–1967, s. 131.

- Gąsiorowski S., *Nobilitacje neofitów pochodzenia żydowskiego w Koronie i na Litwie w XV–XVIII wieku*, w: *W poszukiwaniu religii doskonałej? Konwersja a Żydzi*, red. A. Jagodzińska, Wrocław 2010.
- Goldberg J., *Zróźnicowanie aspektów konwersji Żydów w dawnej Rzeczypospolitej*, w: *W poszukiwaniu religii doskonałej? Konwersja a Żydzi*, red. A. Jagodzińska, Wrocław 2012.
- Goldberg J., *Żydowscy konwertycy w społeczeństwie staropolskim*, w: *Spółeczeństwo staropolskie*, t. 4, red. A. Izydorczyk, A. Wyczański, Warszawa 1986.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX wieku*, red. K. Lep-szy, Wrocław 1953.
- Każmierczyk A., *Rodziłem się Żydem... Konwersje Żydów w Rzeczypospolitej XVII–XVIII wieku*, Kraków 2015.
- Kiryk F., *W epoce staropolskiej*, w: *Ożarów. Dzieje miasta i gminy*, red. F. Kiryk, Kraków 2009.
- konwersja* w: *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1983, s. 1004.
- konwertyta*, w: *Słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 1983, s. 1005.
- Kowalski W., *Pińczowski spis konwertytów XVII–XIX wiek*, „*Nasza Przeszłość*” t. 73, 1990.
- Kowalski W., *Stopnicki rejestr konwertytów XVII–XIX w.*, „*Nasza Przeszłość*” t. 76, 1991.
- Krajewski S., *Nawrócenia na Judaizm*, „*Znak*” nr 339-340, 1983.
- Kulik R., Kulik H., *Ogólny wykaz księży rzymskokatolickich, polskokatolickich, greckokatolickich, prawosławnych oraz ewangelickich*, t. 1, cz. 1, A-J, *Pro memoria universo clero*, s. 220, https://www.rodzinakulik.eu/ogolny_wykaz_ksiezy/ogolny_wykaz_ksiezy_1_cz_1_a_j.pdf [dostęp: 25.02.2022]
- Sławiński P., *Parafia Przemienienia Pańskiego w Przybysławicach*, w: P. Sławiński, M. Łuszczynski, W. Chmielewski, *Z dziejów Parafii Przybysławice. Publikacja przygotowana i wydana dla uczczenia Jubileuszu 680-lecia Parafii Przybysławice 1326–2006*, Sandomierz–Przybysławice 2007.
- Szczepaniak J., *Najstarsze spisy duchowieństwa diecezji krakowskiej*, „*Folia Historica Cracoviensia*”, t. 11, 2005.
- Teter M., *Jewish Conversions to Catholicism in the Polish-Lithuanian Commonwealth of the Seventeenth and Eighteenth Centuries*, „*Jewish History*” nr 3, 2003.
- Urzednicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku*, t. 4, *Małopolska*, z. 3, oprac. K. Chłapowski, A. Faliniowska-Gradowska, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993.